

ORIGINAL ARTICLE

Extralinguistic barriers of message transmission in contemporary rewritings of *Kalila wa Demna* based on *Newmark's* theory (Case study: *Mirza Rezaei's* rewriting)

Aliakbar Samkhaniani^{*1}, Ayyub Badavam²

1. Associate Professor in Persian Language and Literature, University of Birjand, Birjand, Iran.

2. Ph.D. graduate in Persian Language and Literature, Birjand university, Birjand, Iran.

Correspondence:

Aliakbar Samkhaniani

Email: asamkhaniani@birjand.ac.ir

Received: 29/Oct/2024

Revised: 24/Dec/2024

Accepted: 25/Dec/2024

How to cite:

Samkhaniani, A.; Badavam, A (2025). Extralinguistic barriers of message transmission in contemporary rewritings of *Kalila wa Demna* based on *Newmark's* theory (Case study: *Mirza Rezaei's* rewriting), *Journal of Sociolinguistics*, 8 (29), 1-18.

(DOI: [10.30473/il.2025.72826.1666](https://doi.org/10.30473/il.2025.72826.1666))

ABSTRACT

The current research aims to investigate and criticize the rewriting texts of *Kalila wa Demna* - a case study of rewriting *Mirzarzaei* - based on *Newmark's* cultural theory, using the analytical descriptive method, in order to determine how much the components that *Newmark* enumerated at the extralinguistic (cultural) level can Obstacles for message transmission are considered in rewrites of *Kalila wa Demna*. To achieve this goal, in the first step, *Newmark* components were identified in the original and rewritten text, and in the second step, the amount of information that should be transferred from the linguistic structure of the original text to the rewritten text was extracted, and in the final step, this information was compared and analyzed with the rewritten text. The findings show that in most cases, the transfer of social and cultural information of the original text based on what *Newmark* mentioned, was not possible for rewriting. It seems that one of the significant obstacles for conveying the message of the original text is the translation of this type of vocabulary and structure in the rewritings of *Kalila wa Demna*.

KEYWORDS

Kalila wa Demna, Criticism of rewriting, Message transmission, Translation criticism, *Newmark*.

Introduction

Classical literary texts are not merely narratives of the past; they are invaluable repositories of cultural identity, beliefs, customs, and worldviews of societies throughout history.

Rewriting these ancient works into contemporary language is a vital endeavor to bridge generations and facilitate access for modern audiences, especially youth and non-specialist enthusiasts, to this rich literary heritage. However, recreating these texts, particularly through intralingual translation, is a delicate and multifaceted process that demands a profound understanding of the linguistic, cultural, and historical complexities of the source text. Rigorous and systematic evaluation of the quality of these rewritings, to ensure the accurate, complete, and faithful transmission of the message and cultural values embedded within these precious works, is an essential and unavoidable task. The present study aims to meticulously investigate and identify the extralinguistic barriers affecting message transmission in contemporary rewritings of the classical work *Kalila wa Demna*, with a specific focus on the case study of Mirza Rezaei's rewriting (2019) and based on Peter Newmark's theory of cultural categories. The central question of this research is: To what extent can the extralinguistic (cultural) components, categorized and elaborated by Newmark, act as structural and content-related barriers in the path of accurate and effective message transmission in the rewritings of *Kalila wa Demna*, particularly in the rewriting under study? The ultimate goal of this research is to provide a comprehensive and transparent picture of the fundamental challenges facing rewriters of classical texts and to offer practical suggestions for improving the quality of rewritings and preserving the authenticity and richness of these valuable works.

Methodology

This research was conducted using a descriptive-analytical approach and relying on a comparative qualitative content analysis method. The statistical population of this research includes the original text of *Kalila wa Demna* by Nasrollah Monshi (6th century AH) as the source text and its contemporary rewriting by Mirza Rezaei (published in 2019) as the target text. In the first stage, the theoretical framework of the research was developed based on Peter Newmark's comprehensive classification of cultural categories, including five main categories: ecological elements, material culture (products and artifacts), social culture (work and leisure), institutions, customs, and socio-political-administrative activities, and gestures and behavioral habits. Subsequently, in the original text of *Kalila wa Demna*, prominent examples of vocabulary, terms, and linguistic structures that specifically contained cultural semantic load and fell within Newmark's classification were identified and extracted using purposive sampling. These examples, as tangible instances of potential barriers to cultural message transmission, included vocabulary related to: indigenous plants and animals of the Indian region (such as "baqqam," "halahil," "nahang"), types of traditional clothing ("khel'at"), elements of indigenous architecture ("badkhaneh," "bareh"), historical vehicles ("rahileh"), occupations and court positions ("amal," "mosharifat"), traditional games ("ka'batain," "sheshdar"), and political, administrative, and religious terms and concepts ("jizyah," "kharaj," "breath of Christ," "footstep of Khidr"). In the next step, the equivalents of these cultural vocabulary and structures in Mirza Rezaei's rewriting were carefully examined and compared with the original text in a comparative manner. The success of the rewriting in transmitting the cultural and social information of the original text, as well as the type and nature of potential barriers in this process, were subjected to rigorous and systematic analysis using Newmark's theoretical framework. Finally, the findings derived from data analysis were discussed, interpreted, and summarized inductively within Newmark's theoretical framework.

Findings

The results of the comprehensive and detailed analysis revealed that Mirza Rezaei's rewriting faced numerous challenges and barriers in effectively and completely transmitting the cultural

components of the original text of *Kalila wa Demna*. In the domain of ecological elements, specialized and indigenous vocabulary such as "baqqam" (name of a native Indian tree) and "halahil" (a type of plant-based poison specific to the region) were completely removed from the rewritten text or included in the text without providing any supplementary explanation, which led to the loss of important information related to the geographical, biological, and cultural environment of the original text. In the material culture (products) section, the equivalent translation of cultural vocabulary such as "khel'at" to the more general phrase "beautiful and valuable clothing" significantly reduced and eliminated the rich cultural and social semantic load of this word (as a symbol of social status, power, and courtly ceremony). Similarly, the subtle and meaningful simile of worldly wealth to "goy" (polo ball), which carries valuable implicit information about the cultural phenomenon of polo and related socio-historical features, was completely removed in the rewriting. In the social culture (work and leisure) section, specialized and technical terms for court and administrative occupations such as "amal" (meaning a specific court position) and "mosharifat" (meaning administrative inspection and supervision) were not correctly translated in some cases, or their precise semantic and functional dimensions were not fully and clearly reflected in the rewritten text. In the section on institutions, customs, activities, and political-social-administrative concepts, specialized political and tax terms such as "jizyah" (poll tax on non-Muslims) and "kharaj" (land tax), as well as subtle religious and historical references such as "breath of Christ" and "footstep of Khidr" (referring to the miracles of prophets), were generally removed from the rewritten text or converted into more general, simplified, and culturally semantically devoid equivalents. Overall, the research findings clearly demonstrate that the rewriter, in most cases, faced significant limitations and barriers in the accurate and subtle transmission of the rich cultural and social components of the original text of *Kalila wa Demna*, especially the specific vocabulary, terminology, and structural information rooted in the source culture and history.

Results & Conclusion

The comprehensive and well-documented results of this research conclusively support the hypothesis that extralinguistic components, especially the diverse and complex cultural elements that Peter Newmark emphasizes and focuses on in his theory, can create serious and impactful barriers in the rewriting process of classical texts, particularly the rich and multi-layered work *Kalila wa Demna*. The inherent difficulty in the accurate, subtle, and complete translation of vocabulary, terms, and linguistic structures that heavily carry cultural and social load, especially in cases where these linguistic elements are related to customs, beliefs, socio-political institutions, and specific historical and geographical features, is recognized as one of the most important and fundamental challenges facing rewriters of classical texts. Mirza Rezaei's rewriting, despite commendable efforts made to streamline, simplify, and update the language of the *Kalila wa Demna* text for a contemporary audience, faced serious limitations in the complete, accurate, and faithful transmission of the rich cultural and social dimensions of the original text and has not fully succeeded in acting effectively. The systematic deletion or noticeable reduction of key cultural information in the rewriting process can inevitably lead to the loss of a significant portion of the semantic richness, cultural depth, and historical values of the original text, ultimately resulting in an incomplete, superficial, and shallow experience of this valuable work for the modern audience. Peter Newmark's comprehensive and practical model of cultural translation criticism provides a highly efficient, methodical, and systematic framework for the accurate and comprehensive evaluation of the quality of rewritings and other types of intralingual translations, and clearly reveals the strengths and weaknesses of rewritings in the faithful and effective transmission of fundamental cultural components. Based on the documented and reliable findings of this research, it is strongly recommended that rewriters of classical texts, while paying serious and simultaneous attention to the necessity of streamlining, simplifying, and updating the language of the text for the contemporary audience, give special

attention to preserving, representing, and accurately, completely, and faithfully transmitting the diverse cultural and social components of the original text, and, in necessary and unavoidable cases, utilize effective tools such as illuminating footnotes, detailed supplementary explanations, and targeted intertextual references to clarify specific and unfamiliar cultural concepts and references for the modern audience. Scientific, methodical, and continuous criticism of rewritings, as modern representatives and cultural intermediaries of classical literary works, is a vital and essential task to ensure the preservation, correct, rich, and faithful transmission of valuable cultural and literary heritage to future generations and to prevent potential damages and distortions in this critical and sensitive process.

Keywords

Kalila wa Demna, Rewriting Criticism, Message Transmission, Translation Criticism, Newmark, Extralinguistic Barriers, Cultural Elements.

«مقاله پژوهشی»

موانع برون‌زبانی انتقال پیام در بازنویسی‌های معاصر کلیله‌و‌دمنه بر اساس نظریه نیومارک (مطالعه موردی: بازنویسی میرزا رضایی)

علی اکبر سام خانیانی*^۱، ایوب بادوام^۲ iD

چکیده

متون ادبی کلاسیک بازتاب باورها، فرهنگ و به‌طور کلی جهان‌بینی گذشته یک ملت است و هدف از بازنویسی این متون، آشنا کردن مخاطبان غیرحرفه‌ای با ادبیات است؛ از این‌رو بررسی و نقد بازنویسی‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. پژوهش حاضر، بر آن است تا با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی و نقد متون بازنویسی کلیله‌و‌دمنه - مطالعه موردی بازنویسی میرزا رضایی - بر اساس نظریه فرهنگی نیومارک بپردازد تا مشخص شود مؤلفه‌هایی که نیومارک در سطح برون‌زبانی (فرهنگی) برشمرده است، چقدر در بازنویسی‌های کلیله‌و‌دمنه می‌توانند مانع انتقال پیام باشند. برای نیل به این هدف در گام اول، مؤلفه‌های نیومارک در متن اصلی و بازنویسی شناسایی شد و در گام دوم مقدار اطلاعاتی که باید از ساخت زبانی متن اصلی به متن بازنویسی منتقل شود، استخراج گردید و در گام پایانی این اطلاعات با متن بازنویسی مقایسه و تحلیل شد. یافته‌ها نشان می‌دهد در اکثر موارد انتقال اطلاعات اجتماعی و فرهنگی متن اصلی بر پایه آنچه نیومارک نام برده است، برای بازنویس میسر نشده است. به نظر می‌رسد یکی از موانع قابل توجه برای انتقال پیام متن اصلی، برگردان این نوع اطلاعات واژگانی و ساختاری، در بازنویسی‌های کلیله‌و‌دمنه است.

واژه‌های کلیدی

کلیله‌و‌دمنه، نقد بازنویسی، انتقال پیام، نقد ترجمه، نیومارک.

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
۲. دانش‌آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

نویسنده مسئول:

علی اکبر سام خانیانی

رایانامه: asamkhaniani@birjand.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵

استناد به این مقاله:

سام خانیانی، علی اکبر و بادوام، ایوب (۱۴۰۳). موانع برون‌زبانی انتقال پیام در بازنویسی‌های معاصر کلیله‌و‌دمنه بر اساس نظریه نیومارک (مطالعه موردی: بازنویسی میرزا رضایی). فصلنامه زبان‌شناسی اجتماعی، ۸ (۲۹)، ۱-۱۸. (DOI: [10.30473/il.2025.72826.1666](https://doi.org/10.30473/il.2025.72826.1666))

مقدمه

واژگان هر متن ادبی، آیینه جغرافیا، تاریخ، فرهنگ، سیاست و جهان‌بینی گذشته یک ملت است. از گذشته دور تاکنون از طریق ترجمه است که ملت‌ها با یکدیگر ارتباط هدفمند برقرار کرده‌اند؛ اما چگونه می‌توان به فرهنگ و آیین و جهان‌بینی گذشته یک ملت با وجود تغییرات گسترده فکری و زبانی و سیاسی و غیره امروز دست یافت. شاید اینجا نیز ترجمه بتواند یک راهکار باشد. رومن یاکوبسن سه نوع ترجمه را معرفی می‌کند:

۱. ترجمه درون‌زبانی^۱

۲. ترجمه بین‌زبانی^۲

۳. ترجمه بین‌انسانه‌ای^۳

(Jakobson, 1959: 233)

درک پیام در یک زبان و بیان آن با واژگان و عبارات دیگر در همان زبان، ترجمه درون‌زبانی نامیده می‌شود. از این رو، بازنویسی نوعی ترجمه محسوب می‌شود. بازنویسی متون کهن، پل ارتباطی است و بازنویس کسی است که این پل را می‌سازد؛ بنابراین بازنویسی را می‌توان مقوله‌ای دانست که اهمیت فرهنگی دارد؛ از دیگر سو، «ترجمه عناصر و مفاهیم فرهنگی از دشوارترین مشکلات ترجمه محسوب می‌شود، به‌ویژه که هر متن در زمینه فرهنگی خاص خود شکل می‌گیرد.» (هاشمی و غضنفری‌مقدم، ۱۳۹۳: ۴) باتوجه به اهمیت بازنویسی متون ادبی، به نظر می‌رسد ارزیابی کیفیت این ترجمه‌های درون‌زبانی اهمیتی دوچندان دارد. از میان الگوها و روش‌های ارزیابی ترجمه، الگوی ارزیابی کیفیت ترجمه مقوله‌های فرهنگی پیترو نیومارک^۴ از الگوهای شمرده می‌شود که بر آن است تا معیارهایی صریح و کاربردی برای نقد علمی ترجمه مقولات فرهنگی به کار گیرد. فرهنگ را وی این‌گونه تعریف می‌کند:

«من فرهنگ را به شیوه زندگی و مظاهر آن که خاص یک گروه اجتماعی است و از یک زبان خاص به‌عنوان ابزار بیان استفاده می‌کند، تعریف می‌کنم. به بیان دقیق‌تر من زبان «فرهنگی» را از زبان «فردی و جهانی» متمایز می‌دانم. «مردن»، «زندگی کردن»، «ستاره»، «شناکردن» و حتی تقریباً اشیای مصنوعی مانند «آینه» و «میز» مفاهیمی جهانی هستند. معمولاً در ترجمه این قبیل چیزها مشکلی پیش

نمی‌آید «باد موسمی»، «جلگه» «خانه بیلاقی» و «تالیالی» واژه‌هایی هستند که مختص به فرهنگ‌های خاصی هستند، در ترجمه واژه‌های فرهنگی مشکل وجود دارد، مگر آنکه میان زبان مبدأ و مقصد (و خوانندگان آن) همپوشی فرهنگی وجود داشته باشد» (نیومارک، ۱۳۸۲: ۱۲۰).

نیومارک برای نقد و بررسی ترجمه مقوله‌های فرهنگی، آن‌ها را به چند دسته تقسیم و به گونه‌ای ارائه کرده است که کاربردی و قابل استفاده به نظر برسد:

۱. عناصر بوم‌شناختی^۵؛ مانند: گیاهان و جانوران یک سرزمین، دشت‌ها، کوه‌ها و

۲. فرهنگ مادی^۶ (فراورده‌ها):

الف) مانند: مواد غذایی؛ «کیمچی» در کره؛ در فارسی می‌توان «قرمه‌سبزی»، «زرشک پلو» و ... را مثال زد.

ب) پوشاک؛ مانند: «ژاکت باشلق‌دار» در نواحی قطبی یا «قبا» در فارسی

ج) مسکن و شهرها؛ مانند: «برج» در ساختمان‌سازی امروز یا «خانه هشتی»، «شبهستان» و ... در فارسی.

د) وسایل نقلیه؛ مانند «دوچرخه»، «درشکه» و

۳. فرهنگ اجتماعی^۷ کار و فراغت و کار و تفریح (فیلم، موسیقی، بازی‌ها و ...); مانند: بازی «قایم باشک» یا «هفت سنگ» و

۴. نهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریان‌ها و مفاهیم سیاسی و اجتماعی و اداری^۸؛ شامل: تمام نمادها و علائم پنهان و آشکار. در زیر این مؤلفه، موارد فرهنگی زیادی قرار می‌گیرد که به شرح زیر است:

الف) سیاسی و اداری؛ مانند نام ادارات و مناصب سیاسی.
ب) مذهبی (ایدئولوژیک)؛ مانند «مسجد»، «حسینیه»، تعزیه و

ج) هنری و علمی.

۵. اشارات و حرکات حین سخن گفتن و عادات^۹ (ر.ک. نیومارک، ۱۳۹۰: ۱۲۲).

در این پژوهش منظور از «پیام»، مجموعه‌ای اطلاعات است که از سوی گوینده به مخاطب منتقل می‌شود (ر.ک. صفوی، ۱۳۹۱: ۴۱). هر ساخت زبانی چه در متن اصلی، چه در متن بازنویسی‌شده، از مجموعه اطلاعاتی برخوردار است

5. Ecology

6. Material Culture

7. Social Culture

8. Social organization) -Political & administrative

9. Gestures & habits

1. Intralingual Translation

2. Interlingual Translation

3. Intersemiotic Translation

4. Peter Newmark

فرهنگی و چگونگی ترجمه آنها در گتسبی بزرگ ترجمه کریم امامی» که در مجله پژوهش ادبیات معاصر جهان چاپ شده است، به بررسی و تحلیل مقوله‌های فرهنگی ترجمه مذکور بر اساس الگوی نقد نیومارک پرداخته است.

هاشمی و غضنفری مقدم (۱۳۹۳) هم در مقاله‌ای با عنوان «بومی‌سازی مدل پنجگانه عناصر فرهنگی نیومارک با زبان و فرهنگ فارسی» که در مجله مطالعات زبان و ترجمه چاپ شده است، سعی کرده اند مدل نیومارک را بومی سازی کرده و مؤلفه‌های آن را در زبان فارسی پیاده سازی کنند.

سلیمی، اسماعیلی و شیخی (۱۴۰۰) هم در مقاله «کاوشی در ترجمه عربی مولفه‌های فرهنگی رمان «خریدار عشق» براساس نظریه نیومارک» که در مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی چاپ شده است، سعی کرده‌اند به واکاوی چگونگی مواجهه مترجم در برخورد با مؤلفه‌های فرهنگی رمان یادشده را بپردازند.

با وجود این پیشینه پژوهشی، شکاف قابل توجهی در زمینه ارزیابی کیفیت و نقد بازنویسی‌های متون ادبی علی‌الخصوص برای کلیله‌و‌دمنه به‌عنوان نوعی ترجمه درون‌زبانی، وجود دارد؛ این در حالی است که بازنویسی‌های ادبی به‌عنوان نسخه‌های جدیدی از آثار کلاسیک، نقش مهمی در انتقال مفاهیم فرهنگی و ادبی ایفا می‌کنند.

روش پژوهش

برای دستیابی به پاسخی مناسب به پرسش این پژوهش در گام اول، برابر الگوی کلی نیومارک داده‌های متن اصلی و بازنویسی شناسایی و دسته‌بندی شدند، پس از آن تحلیل‌های لازم بر مصداق‌های متن اصلی انجام شد؛ این تحلیل‌ها شامل بررسی معنی واژگان کلیدی در ساختار و تأثیر آن در پیام متن است که این امر به درک عمیق‌تری از ویژگی‌های زبانی و هسته مرکزی پیام متن اصلی کمک می‌کند. بعد از استخراج این اطلاعات برون‌زبانی که باید از ساخت زبانی متن اصلی به متن بازنویسی منتقل شود، با مجموعه اطلاعات برون‌زبانی موجود در متن بازنویسی مقایسه و تحلیل شد و میزان موفقیت بازنویسی و تأثیر آن بر درک و انتقال مفاهیم اصلی مورد ارزیابی قرار گرفت.

یافته‌ها

پیتیر نیومارک، یکی از نظریه‌پردازان برجسته در زمینه

(ر.ک صفوی، ۱۳۹۱: ۴۴). معادل‌یابی «صوری»، بازگردانی تحت‌اللفظی متن اصلی و معادل‌یابی «معنایی» در اصل «انتخاب کلیشه‌ای از پیش موجود در زبان مقصد است» (ر.ک صفوی، ۱۳۹۱: ۳۲). منظور از موانع «برون‌زبانی» مجموعه اطلاعات فرهنگی، اجتماعی و... است که نمی‌توان در قالب نظام زبان مورد بررسی قرار داد و به همین دلیل است که برای آنها برچسب موانع برون‌زبانی در نظر گرفته شده است (ر.ک صفوی، ۱۳۹۱: ۵۳).

بازنویسان بسیاری دست به بازگردانی کتاب کلیله‌و‌دمنه زده‌اند. در این پژوهش به بررسی بازگردانی میرزا رضایی (۱۳۹۸) پرداخته شده است. انتخاب این بازنویسی دلایل متعدد دارد: از یک سو، این کتاب به‌صورت کامل و برای رده سنین بزرگسال بازنویسی شده است و از طرف دیگر، با گذشت چندین سال از انتشار اولیه، این کتاب همچنان مورد توجه مخاطبان قرار گرفته و تجدید چاپ‌های متعدد آن گواهی بر این مدعاست؛ همچنین ادعای ناشر در سر صفحه این کتاب مبنی بر اینکه «بهترین ترجمه کلیله‌و‌دمنه به نثر روان» است، انگیزه‌ای قوی برای بررسی عمیق‌تر آن فراهم آورده است. (ر.ک میرزا رضایی، ۱۳۹۸: بخش سر صفحه این کتاب)

پژوهش حاضر بر آن بوده تا با بهره‌گیری از الگوی نیومارک، موانع انتقال پیام در بازنویسی‌های کلیله‌و‌دمنه را بررسی کند؛ در این راه از رویکرد توصیفی-تحلیلی به موضوع تحقیق بهره گرفته است. با توجه به اهمیت بازنویسی‌ها به‌عنوان نماینده آثار ادبی، هدف پژوهش حاضر این است که مشخص کند الگوی نیومارک، چقدر برای نقد ترجمه‌های درون‌زبانی (بازنویسی‌ها) قابل اجرا است و نیز مشخص شود طبق این الگو، موانع انتقال پیام در بازنویسی‌ها کدام‌اند.

سؤال تحقیق: مؤلفه‌هایی که نیومارک در سطح برون‌زبانی (فرهنگی) برشمرده است، چقدر می‌تواند موانعی برای انتقال پیام در بازنویسی‌های کلیله‌و‌دمنه محسوب شود؟

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی بین‌زبانی با تکیه بر الگوی نیومارک، به بررسی کیفیت ترجمه در زبان‌های مختلف از جمله انگلیسی و عربی پرداخته‌اند. از جمله پژوهش‌های مبتنی بر این الگو می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

علیزاده (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «مقوله‌ها و عناصر

مطالعات ترجمه، به ارزیابی چگونگی ترجمه مقوله‌های فرهنگی پرداخته و آن‌ها را در چند دسته تقسیم‌بندی کرده است. این تقسیم‌بندی نه تنها به شناخت بهتر انواع این مقوله‌ها کمک می‌کند، بلکه به عنوان یک ابزار کاربردی برای مترجمان در فرایند ترجمه نیز به شمار می‌آید. با توجه به پیچیدگی‌های فرهنگی و زبانی، بررسی رویکرد نیومارک می‌تواند به درک عمیق‌تری از چالش‌ها و مشکلات موجود در ترجمه مؤلفه‌های فرهنگی منجر شود و به بهبود کیفیت ترجمه‌ها کمک نماید. در این تحقیق، به تحلیل و بررسی دسته‌بندی‌های ارائه‌شده توسط نیومارک پرداخته خواهد شد.

عناصر بوم‌شناسی

بدون شک تأثیر محیط پیرامون متن در شکل‌گیری آن، غیرقابل‌انکار است. «مؤلفه‌های جغرافیایی را معمولاً می‌توان از دیگر اصطلاحات فرهنگی تمییز داد، چون دارای ارزش سیاسی و اقتصادی نیستند؛ با وجود این وضوح آن‌ها به کشور خاستگاه آن‌ها و نیز میزان شفافیتشان در متن بستگی دارد» (نیومارک، ۱۳۸۲: ۱۲۳). به سبب آن‌که کلیله و دمنه ریشه هندی دارد، واژگان مربوط به این بوم در این متن دیده می‌شود. عناصر بوم‌شناسی^۱؛ مانند: گیاهان و جانوران یک سرزمین، دشت‌ها، کوه‌ها، جلگه‌ها و ...

درختان و گیاهان

متن اصلی: «[صیاد] بترسید و از بیم خون در تن وی چون شاخ بقم شد و پوست بر اندام وی چون زعفران شاخ گشت» (نصرت‌الله منشی، ۱۳۸۷: ۱۸۹).

متن بازنویسی شده: «ترسید و از بیم مو به تنش سیخ شد و پوستش زرد گشت» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۷۰).

«بقم» (baqqam)، یک درخت بزرگی است که در سواحل هندوستان می‌روید. گل این درخت، بسیار زرد است (رک عقیلی علوی شیرازی، ۱۳۶۰: ۲۳۲). بازنویس این واژه را در متن بازنویسی شده حذف کرده است. وی با این کاهش واژگانی، اطلاعاتی را حذف کرده است که از سوی نویسنده متن اصلی بر اساس بوم‌شناسی هند انتخاب شده بودند.

متن اصلی: «شگال هم بر آن نمط فصلی آغاز نهاد. جواب دادند که: گوشت تو بوی ناک و زیان کار است طعمه ملک را نشاید. گرگ هم بر این منوال سخنی بگفت. گفتند که: گوشت تو خنق آرد، قایم مقام زهر هلاهل باشد»

(نصرت‌الله منشی، ۱۳۸۷: ۱۰۹).

متن بازنویسی شده: «شغال از همان روش شروع به صحبت کرد و دیگران جواب دادند: گوشت تو هم طعم خوبی ندارد. بیشتر از این که سودی به پادشاه برسانی، او را رنجیده‌خاطر می‌کنی و تو شایستگی خوراک پادشاه را نداری. گرگ هم بر همین شیوه سخنی گفت و دیگران گفتند: گوشت تو مریضی می‌آورد و با زهر هلاهل فرقی ندارد» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۰۲).

«هلاهل، از لغت سانسکریت هالا هله گرفته شده است» (نصرت‌الله منشی، ۱۳۸۷: ۱۴۶) و آن نوعی زهر است، «آن بسیارش و کوچکش زهر باشد... بترین این نوع‌ها هلهل است، زودکش‌تر» (هروی، ۱۳۴۶: ۶۹). «در کتب طب سنتی و در بازار «بیش» گفته می‌شود. در برخی کتب این گیاه «هلاهل» ذکر شده است. هلاهل نام کوهی است در مرزهای چین و هند که این گیاهان در آن ناحیه می‌روید و چون ریشه این گیاه از سم‌های بسیار معروف است آن را «زهر هلاهل» و در بعضی کتب نام گیاه را نیز هلاهل گفته‌اند» (میر حیدر، ۱۳۸۵، ج ۵: ۳۹۰). این واژه بدون هیچ گونه توضیحی در متن بازنویسی آمده است.

متن اصلی: «می‌دانم که تخم این بلا من کاشته‌ام، و هر که چیزی کاشت هر آینه بدرود اگر چه در ندامت افتد و بداند که زهرگیا کاشته است. و امروز وقتست که ثمرت کردار و ریع گفتار خویش بردارم» (نصرت‌الله منشی، ۱۳۸۷: ۱۴۳).

متن بازنویسی شده: «می‌دانم که تخم این بلا را خودم کاشته‌ام. هرکس هر چه بکارد سرانجام باید همان را درو کند، حتی اگر زهرگیا کاشته باشد. امروز، روی است که باید ثمره گفتار و نمو کردار خود را درو کنیم» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۳۱).

نویسنده بازنویس این واژه را در پانویس کتاب توضیح داده است: «نوعی گیاه سمی است. به هر گیاه زهردار که کشته باشد نیز می‌گویند» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۳۱). در مقابل واژه‌های «زهرگیا» و «هلاهل»، معمولاً واژه «زامهران» به کار می‌رود:

متن اصلی: «ملک آن شهر دختری داشت و به بذاذر زاده خویش داده بود، و او را در حال نهادن حمل رنجی حادث گشت. طیب پیر دانا را حاضر آوردند. از کیفیت رنج نیکو پرسید. چون جواب بشنود و بر علت تمام وقوف یافت بداروی اشارت کرد که آن را زامهران خوانند. گفتند: نباید ساخت. گفت: چشم من ضعیف است، شما بسازید. در این

دست بدان دراز یارد کرد نه پای در آن نهاد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۱۶).

متن بازنویسی‌شده: «اگر پادشاهی عادل و نیک‌اندیش باشد؛ ولی وزیر ستمگر و بزهکار داشته باشد، عدالت و خوش‌رفتاری او به کام مردم شیرین نمی‌آید. مانند آب زلال و گوارایی که ماهی درنده در آن باشد، هیچ شناوری نمی‌تواند در آن شنا کند یا تشنگی خود را با آن رفع کند» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۰۹).

در ادب فارسی «نهنگ» در معنی «تمساح» ذکر شده است (ر.ک ابن خلف تبریزی، ۱۳۸۰، ذیل نهنگ؛ ر.ک دهخدا، ۱۳۴۲، ذیل نهنگ؛ ر.ک انوری، ۱۳۸۱، ذیل نهنگ). ریشه این واژه، متشکل از دو بن‌واژه «ni» به معنی پایین، زیر و «θanga» به معنی کشنده که لفظاً به معنی بر زمین کشنده ذکر شده است (ر.ک حسن‌دوست، ۱۳۹۵، ذیل نهنگ). در کتاب منافع حیوان آمده است: «خلقت نهنگ دراز است، و پای بسیار دارد، و نیک رود و سبک بدود. دهانی فراخ و دندانی بسیار و زبانی دراز و تن قوی سهمناک دارد؛ و جز در رود نیل و آب هند دیگر جایی نباشد.» (مراغی، ۱۳۸۸: ۱۵۸) در این کتاب تأکید شده است که «بر زمین از همه جانوران قوی‌تر و با هیبت‌تر شیر است، و بر هوا عقاب، و در آب نهنگ» (مراغی، ۱۳۸۸: ۵۹). این در حالی است که واژه «نهنگ» در فرهنگ‌های معاصر، «نوعی حیوان دریایی بسیار بزرگ و سنگین که دم افقی پهنی دارد» (صفرزاده، ۱۳۹۸، ذیل نهنگ). معنی شده است. بازنویس با آوردن «ماهی درنده» در متن بازنویسی، پیام را به درستی انتقال نداده است. به نظر می‌رسد بازنویس، «نهنگ» را در معنای «پستاندار عظیم‌الجثه دریازی با وزنی حدود سی تن، شبیه ماهی که به‌جای دندان تیغه‌های استخوانی دراز در دهان دارد و برای تنفس به روی آب می‌آید» (ر.ک عمید، ۱۳۸۸، ذیل تمساح یا بالن) به کار برده است.

متن اصلی: «مرا همیشه إعجاب تو و مغرور بودن به رای خویش و مفتون گشتن بجاه این دنیای فریبنده، که مانند خدعه غول و عشوه سرابست، معلوم بود لکن در اظهار آن با تو تأملی کردم و منتظر می‌بودم که انتباهی یابی و از خواب غفلت بیدار شوی» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۱۵).

متن بازنویسی‌شده: «همیشه غرور و خود پسندی و فریب خوردن به این دنیا بر من معلوم بود. این‌ها همه مانند سرابی تو را در خود گرفته بود اما من در اظهار این‌ها با تو درنگ کردم و منتظر بودم تا خودت از خواب غفلت بیدار

میان آن مدعی بیامد و گفت: کار منست و ترکیب آن من دانم. ملک او را پیش خواند و فرمود که در خزانه رود و پیش گرفت. از قضا صرّه زهر هلاهل بدست او افتاد، آن را بر دیگر اخلاط بیامیخت و بدختر داد. خوردن همان بود و جان شیرین تسلیم کردن» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۴۶-۱۴۷).

«زامهران»، یک داروی ترکیبی است که خاصیت پادزهر دارد (ر.ک امیری، ۱۳۵۳: ۱۸۴؛ ر.ک نورانی، ۱۳۸۴، ج ۳: ۲۳۶). وجه تسمیه آن، نام طبیب هندی است که این ترکیب را ساخته است (ر.ک سجزی، ۱۳۸۷: ۸۲). تقویت بدن و به خصوص از بین بردن سنگ کلیه و مثانه و حفظ سلامت جنین، از خواص آن ذکر شده است (ر.ک ابن سینا، ۱۴۲۶، ج ۴: ۴۳۹).

این داروی هندی بدون هیچ توضیحی در متن بازنویسی آمده است:

متن بازنویسی‌شده: «پادشاه آن شهر دختری داشت که به ازدواج برادرزاده‌اش درآورده بود. در هنگام وضع حمل او درد و رنج فراوانی بر او وارد شد. طبیب پیر و توانا را حاضر کردند. او نیز از دختر در مورد دردش سؤالاتی پرسید. وقتی که جواب‌ها را شنید و علت آن را متوجه شد گفت: چاره درد این دختر دارویی است به نام «زامهران» که کسی توانایی ساخت آن را ندارد چشم من هم به قدری ضعیف است که نمی‌تواند داروها را از هم تشخیص دهد؛ کسی را بیابید که از علم طبابت تجربه‌ای داشته باشد و از او بخواهید که این دارو را برای دختر بسازد. این خبر به گوش آن مرد نادان رسید و در قصر پادشاه حاضر شد. مرد نادان به پادشاه گفت: این کار، کار من است و من می‌توانم آن دارو را بسازم. پادشاه نیز به او دستور داد تا به خزانه داروهای قصرش برود و داروی موردنظر را بسازد. او به خزانه وارد شد و بدون علم و دانشی کار ساخت دارو را آغاز کرد. از قضا کوزه زهر هلاهل به دست او افتاد. آن را با دیگر داروها مخلوط کرد و به دختر خوراند. خوردن آن زهر همانا و جان شیرین تسلیم کردن همانا» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۳۴).

جانوران

متن اصلی: «پادشاه اگر چه بذات خویش عادل و کم‌آزار باشد چون وزیر جائز و بدکردار باشد منافع عدل و رأفت او از رعایا بریده گرداند، چون آب خوش صافی که در وی نهنگ بینند، هیچ آشناور، اگر چه تشنه و محتاج گذشتن باشد، نه

شوی» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۰۸).

«از غول حکایتها کنند کی جنسی از دیو است و اضلال کند و اغوا، و آدمی را خورد، طبع سبعی دارد و گویند در خاور، هر سال غولی از صحرا برآمدی و مردی را بربودی» (طوسی، ۱۳۸۲: ۵۰۰). «اما غول اجناس‌اند و حکایتها آید از ایشان کی در بیابانها مردم را گمراه کنند» (همان). به فریبنده بودن این موجود بیشتر تأکید شده است. (ر.ک مسعودی، ۱۳۷۴: ۵۱۱) اما نویسنده بازنویس این واژه را به متن بازنویسی خود انتقال نداده است؛ البته این نوع معادل‌یابی را می‌توان نشانگر نوعی تغییر نگرش دانست که به نظر می‌رسد نگرش متن اصلی در این مثال از سوی بازنویس، در متن بازنویسی، محو شده است.

اماکن

متن اصلی: «بشهری از شهرهای عراق طیبی بود حاذق، و مذکور بيمين معالجت، مشهور بمعرفت دارو و علت، رفق شامل و نصح کامل، مایه بسیار و تجربت فراوان، دستی چون دم مسیح و دمی چون قدم خضر صلی الله علیه» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۴۶)

متن بازنویسی شده: «در شهری از شهرهای عراق طیب ماهر و با تجربه‌ای بود. او در بین مردم به معالجه درست و شناخت انواع داروها مشهور شده بود. تجربه‌اش به حدی بود که می‌گفتند؛ مانند پیامبران معجزه می‌کند» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۳۳-۱۳۴).

محدوده «عراق» قدیم که در متن اصلی آمده، الزاماً منطبق بر مرزهای سیاسی کشور «عراق» امروزی نیست؛ از طرف دیگر، نویسنده بازنویس شاید در این نمونه، چاره‌ای هم جز معادل‌یابی صوری نداشته است.

متن اصلی: «مطاوعت ملک بر من فرض است و بادیه فراق او بی شک دراز و بی پایان خواهد گذشت، که همه عمر کعبه اقبال من درگاه و او بوده‌ست و عمده سعادت عمره رعایت او را شناخته‌ام، و اگر جان شیرین را عوضی شناسمی لبیک زنان احرام خدمت گیرم؛ و گمان چنان بود که من در سایه او چون کبوتر در مکه مرفه توانم زیست و در فراز صفا و مروءه او پرواز توانم کرد؛ اکنون که خون پسر من چون ذبایح در حریم امن او می‌باح داشتند هنوز مرا تمنی و آرزوی باز گشتن؟!» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۲۸۶).

متن بازنویسی شده: «آن زمان نه چندان دوری بود که اطاعت از دستور پادشاه بر من واجب بود در گذشته وقتی

لحظه‌ای از پادشاه دور می‌شدم، روزگار بر من بسیار سخت می‌گذشت چرا که یک عمر در خدمت پادشاه بودم و از لطف و عنایات پادشاه بهره‌ها بردم اگر لازم بود که جانم را برای پادشاه فدا کنم، دریغ نداشتم. گمان می‌کردم که در جوار پادشاه از ارزش و منزلتی چشمگیر برخوردارم. حال که پادشاه با من چنین کردند دیگر واقعیت بر من آشکار شد. دیگر هیچ خدمتی از من بر نمی‌آید. اکنون که ریختن خون پسر من در قصر تو حلال دانسته شده، چگونه هنوز انتظار و آرزوی برگشت مرا داری؟» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۲۴۹-۲۵۰).

شاید بازنویس به هنگام برگردان نمونه بالا بر این تصور بوده که منظور نویسنده اصلی را در کلیت خود آورده است؛ درحالی که «در این عبارت حسن تناسب در کلمات کعبه و عمره و لبیک و احرام و مکه و صفا و مروءه و ذبایح و غیره کرده است» (ر.ک نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ص پنویس ص ۲۸۶) در متن اصلی، استفاده مکرر از واژگان مرتبط با مناسک حج (مانند کعبه، عمره، لبیک، احرام، مکه، صفا، مروءه، ذبایح) علاوه بر ایجاد یک تصویر ذهنی قوی از موقعیت گوینده، بر شدت احساسات او نیز می‌افزاید. این واژگان، نمادهای قدرتمندی هستند که در فرهنگ اسلامی دارای معانی عمیق و چندلایه هستند. بازنویس تمام این واژگان متناسب در متن بازنویسی خود حذف کرده است. وی با این کاهش واژگانی اطلاعاتی را حذف کرده است که از سوی نویسنده متن اصلی انتخاب شده بودند و بخش قابل توجهی از بار عاطفی و معنایی متن اصلی از بین رفته است.

فرهنگ مادی (مصنوعات)

الف) مانند: مواد غذایی؛

ب) پوشاک؛

ج) مسکن و شهرها؛

د) وسایل نقلیه؛

پوشاک

متن اصلی: «زاهدی را پادشاهی کسوتی داد فاخر و خلعتی گران مایه» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۷۴).

متن بازنویسی شده: «پادشاهی به مردی زاهد و پارسا یک لباس زیبا و باارزش هدیه کرد» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۷۲).

«خلعت»، «جامه و زیور و سلاح که سلاطین و امرا به کسی دهند و بنا به نوشته صاحب آندراج کم از سه پارچه نباشد

است؛ درحالی‌که این واژه به صورت ضمنی به بازی چوگان که به مجموعه‌ای از ویژگی‌های اجتماعی و تاریخی متن اصلی مربوط است، اشاره دارد. در نمونه زیر نیز عبارت «طوق و خلخال مرصع» که نشانگر ویژگی فرهنگی و اجتماعی مربوط به متن اصلی است، از متن بازنویسی حذف شده است.

متن اصلی: «توانگر قاصر همت ذلیل نماید، چون سگ که بهمه جای خوار باشد اگر چه بطوق و خلخال مرصع آراسته گردد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۸۱).

متن بازنویسی‌شده: «توانگرانی که همت کمی دارند، همیشه خوار و ذلیل خواهند بود. مثل سنگ و کلوخ که همیشه بی‌ارزش است حتی اگر با جواهرات دیگر زیت [زینت] داده شود» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸، ۱۶۴).

«طوق»، «گردنبند و آن اغلب مرصع بوده و سلاطین و بزرگان به گردن می‌آویخته‌اند و در دوره غزنوی بسیار مرسوم بوده و جزء خلعت که خلیفه به مسعود می‌فرستد، دیده می‌شود.» (انوری، ۱۳۵۵: ۲۵۶) و «خلخال»، «حلقه‌ای را گویند از طلا و نقره و امثال آن که در پای کنند» (دهخدا، ۱۳۴۲، ذیل خلخال). در متن بازنویسی‌شده، ضمن نادیده‌گرفتن ویژگی‌های برون‌زبانی ذکرشده در متن اصلی، عبارتی کلی‌تر جایگزین عبارت اصلی شده است که در نتیجه، معنای گسترده‌تر و مصداق‌های بیشتری را در بر می‌گیرد.

مسکن و شهرها

متن اصلی: «[ملک] دست او [شزبه] در امر و نهی و حل و عقد گشاده و مطلق کرد، تا دیو فتنه در دل او بیضه نهاد و هوای عصیان از سر او بادخانه‌ای ساخت» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۸۹).

متن بازنویسی‌شده: «دست او را در امر و نهی کردن، دیگران باز کرد تا آهسته‌آهسته فتنه‌ای در دل پیروانند و سرش را باد برداشت.» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۸۵)

«بادخانه»، «بر بالاخانه‌هایی اطلاق می‌شود که در نقاط گرمسیر با شرفه‌ها بادگیرهای مخصوص و پنجره‌های همه جانبه می‌ساختند و می‌سازند که از هر جانب و مخصوصاً از جانب شمال باد را می‌گرفته باشد، در تابستان محل سکونت و خواب و خور متعینین قرار گیرد» (نصرالله منشی، ۱۳۷۴: ۴۰۹). به عبارت دیگر، بخشی از بنای خانه‌های قدیمی بوده که «باد را می‌گرفته و آن را به راهروی که گرداگرد گنبدها

دستار و جامه و کمربند. خلعت‌هایی که به افراد مختلف می‌داده‌اند، متناسب با شغل آنها و در درگاه‌های سلاطین به گونه‌های متفاوت بوده است» (انوری، ۱۳۵۵: ۳۵). یا آن را «جامه و جز آن که بزرگی، مر کسی را پوشاند.» (نقیسی، ۱۳۵۵، ذیل خلعت) دانسته‌اند. از این رو، می‌توان گفت بعضی از خلعت‌ها، لباس است؛ ولی هر لباسی، خلعت نیست. به عبارت دیگر، «هرکه را با خلعت ببندد دلیل کنند که این مقرب ملک است و مکرم ملک. تا اکرام ملک علت گردد نواخت و خلعت را، نه خلعت علت گردد اکرام را» (مستملی بخاری، ج ۳: ۱۳۶۳). به زبان ساده‌تر، واژه «خلعت» در متن اصلی، علاوه بر معنای لغوی، بار فرهنگی و اجتماعی خاصی دارد. این واژه، نشان‌دهنده جایگاه اجتماعی فرد دریافت‌کننده و همچنین قدرت بخشنده آن است. در بازنویسی، با جایگزینی «خلعت» با «لباس» زیبا و بارزتر، این لایه‌های معنایی از بین رفته است. این امر نشان می‌دهد که بازنویس به جای تمرکز بر معادل‌یابی، بیشتر به دنبال ساده‌سازی متن بوده است. این در حالی است که در ترجمه ادبی، حفظ بافت فرهنگی و اجتماعی متن اصلی از اهمیت بالایی برخوردار است.

اشیاء

متن اصلی: «اندوه‌ناک مباش بدانچه گویی مالی داشتیم و در معرض تفرقه افتاد؛ که مال و تمامی متاع دنیا ناپایدار باشد، چون گویی که در هوا انداخته آید نه بر رفتن او را وزنی توان نهاد و نه فرود آمدن را محلی» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۸۱). متن بازنویسی‌شده: «از این که مالی داشتی و از دست رفت هرگز افسوس نخور که مال و متاع پایدار نیست. اگر به هوا رود شاید برگردد شاید هم فرود نیاید» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۶۵).

«گوی»، «گلوله‌ای که از چوب سازند و با چوگان بازند» (ابن خلف تبریزی، ۱۳۸۰، ذیل گوی) که به نظر می‌رسد نویسنده بازنویس، این واژه را با واژه «گویی» به معنای «پنداری؛ مانند اینکه» (عمید، ۱۳۸۸، ذیل گویی) خلط کرده است. اطلاعات واژگانی می‌تواند به معانی ضمنی واژه‌ها نیز مربوط شود. این مسأله در شرایطی تحقق می‌یابد که واژه متن اصلی جدا از معنی صریح، از معنی ضمنی نیز برخوردار باشد. در متن اصلی مال دنیا به سبب ناپایداری به توپ کوچکی که به هوا پرتاب شود که نه روی بالا رفتن آن می‌توان حساب کرد و نه محل فرود آمدن آن را می‌توان تعیین کرد، تشبیه شده است. این واژه در متن بازنویسی حذف شده

این شرایط بازنویس در برابر ساخت زبانی متن اصلی این امکان را خواهد داشت که معادلی صوری آن را به دست دهد و متن را نویسنده مدار بازگردانی کند یا معادل معنایی آن را به کار برد و متنی خواننده‌محور به دست دهد. در چنین شرایطی بازنویس باید بتواند با توجه به اطلاعات موجود در ساخت زبانی متن اصلی یکی از دو معادل صوری یا معنایی را برگزیند. مقدار اطلاعاتی که باید از ساخت زبانی متن اصلی به متن بازنویسی منتقل شود، می‌تواند معیار گزینش باشد. اما بازنویس در برابر این ساخت زبانی، واژه «کیسه» را جایگزین کرده است که به نظر می‌رسد نه معادل صوری محسوب می‌شود نه معادل معنایی. همچنین ویژگی‌های تاریخی و اجتماعی آن نادیده گرفته شده است.

متن اصلی: «من بحکم این مقدمات از علم طب تبرمی نومدم و همت و نهمت بطلب دین مصروف گردانید. و الحق راه آن دراز و بی پایان یافتم، سراسر مخاوف و مضایق، آنگاه نه راه بر معین و نه سالار پیدا» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۴۸).

متن بازنویسی شده: «من به واسطه کسب چنین تجربیاتی از علم پزشکی سیر شده و مجذوب دین و شریعت شدم. با این که تمام خواسته‌ها و توانایی خود را به کسب علم دین‌داری مصرف کردم، حقیقتاً راه آن را طولانی و بی‌پایان و پر از تنگنا دیدم. نمی‌دانستم که کدام راه صحیح و کدام راه غلط است.» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۳۸)

در گذشته در کنار وسایل نقلیه مخصوص، شغل‌های خاصی که مربوط به سفر می‌شده، وجود داشته است. یکی از این شغل‌ها، «راهبری» بود. «راهبر»، کسی است که راهی را بلد باشد و فرد یا گروهی را از طریق آن، به مقصد برساند. (ر.ک دهخدا، ۱۳۴۲، ذیل راهبر؛ ر.ک معین، ۱۳۸۸، ذیل راهبر؛ ر.ک عمید، ۱۳۸۸، ذیل راهبر؛ ر.ک انوری، ۱۳۸۱، ذیل راهبر) این مفهوم از متن کتاب *کلیله و دمنه* و کتب نزدیک بدان (زمانی) قابل دریافت است:

«چه هر که بی‌راهبر بعمیا در راه مجهول رود و از راه راست و شارع عام دور افتد هر چند پیشتر رود بگمراهی نزدیک‌تر باشد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۴۲).

«روز سوم با لشکر ساخته‌تر و تعبیه تمام علی‌الرسم فی مثلها حرکت کرده آمد. و راهبران گفته بودند که چون از قلعه دندانقان بگذشته شود، بر یک فرسنگ که رفتندی آب روان است» (بیهقی، ۱۳۷۱: ۸۵۰).

«چون از سومنات بازگشت بزمین سند و منصوره، خواست تا بر راه بیابان لشکر اسلام را از ان دیار بیرون آورد،

در طبق دوم می‌گشته می‌رسانده است و سپس به زیر گنبدها و ایوان‌ها می‌برده است و ساختمان را خنک می‌کرده است» (هاشمی‌زرج‌آباد و مسعودی، ۱۳۹۱: ۵۵۰؛ به نقل از معماریان، ۱۳۸۷: ۵۵۰). اطلاعات موجود در نمونه بالا که به مجموعه‌ای از ویژگی‌های تاریخی و معماری روزگار متن اصلی وابسته است، در متن بازنویسی حذف شده است. در نمونه زیر نیز «باره» که «دیوار و حصار قلعه و شهر را گویند» (ابن خلف تبریزی، ۱۳۸۰، ذیل باره) به «شهر» معادل‌یابی شده است و ویژگی‌های تاریخی و اجتماعی آن نادیده گرفته شده است:

متن اصلی: «مار گفت: من در باره آن شهر خانه دارم اگر آنجا گذری افتد و توفیق مساعدت نماید به قدر امکان عذر این احسان بخواهیم» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۴۰۲-۴۰۳).

متن بازنویسی شده: «مار گفت: من نیز در شهر در خانه فلان شخص لانه دارم. سپس هر سه [میمون، ببر و مار] روی به رهگذر کردند و گفتند: اگر گذرت به منزلگاه یا وطن هر کدام از ما خورد و سعادت زیارت دوباره تو نصیب ما شد، به قدر توان این احساس تو را پاسخی می‌گوییم» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۳۴۴).

وسایل نقلیه

متن اصلی: «من امروز از همه علائق منقطع شده‌ام و از همه خلائق مفرد گشته، و از خدمت تو چندان توشه غم برداشته‌ام که راحله من بدان گران بار شده است، و کدام جانور طاقت تحمل آن دارد؟» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۲۹۰).

متن بازنویسی شده: «ای پادشاه! بدان که امروز من تمام علائق خود را نسبت به تو از دست داده‌ام و از همه چیز دل بریده‌ام. چنان از دست تو غمگین هستم که کیسه غم من سنگین شده و از غم لبریز است. کدام موجود طاقت چنین بلایی که بر سر من آمده را دارد؟» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۲۵۱-۲۵۲).

«راحله»، به معنای «اشتر برنشستنی» (زمخسری، ۱۳۸۶: ۷۲) یا به طور کل، شامل هر نوع مرکبی می‌شده است (دهخدا، ۱۳۴۲، ذیل راحله). به عبارت دیگر، در گذشته به هر وسیله نقلیه سفر اطلاق می‌شده است:

«من به تجرید به بادیه فرورفتم بی‌زاد و بی‌راحله. چون به عمق رسیدم به کناره حوض بنشستم و با خود اندیشه می‌کردم که بادیه را ببریدم بی‌زاد و راحله» (مستملی، ۱۳۶۳، ج ۱: ۱۵۵).

در اینجا امکان برگردان صوری و معنایی وجود دارد. در

بفرمود: تا راهبران (را) حاصل کردند. هندوئی پیش آمد، و دلالت راه قبول کرد (منهاج سراج، ۱۳۶۳: ۲۳۰-۲۲۹)

می‌توان یکی از مؤلفه‌های معنایی واژه «راهبر» را [قابل اعتمادبودن] دانست؛ چرا که «و الرائد لا یکذب أهله» ضرب‌المثلی است در زبان عربی بدین معنی که راهبر، هرگز به مسافران خود دروغ نمی‌گوید. (ر.ک نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۸۹، ر.ک دهخدا، ۱۳۸۳، ج ۱: ۲۴۸؛ ر.ک عسکری، ۱۴۲۰: ۴۷۴) این درحالی است که معادل صوری و معنایی «راهبر» و «راهبری» به متن بازنویسی منتقل نشده است.

فرهنگ اجتماعی

شغل‌ها

متن اصلی: «در سه کار خوض نتوان کرد مگر برفت همت و قوت طبع: عمل سلطان و، بازارگانی دریا و، مغالبت دشمن.» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۶۷)

متن بازنویسی شده: «سه کار است که هرگز نمی‌توان آن را انجام داد مگر با همت بسیار و زیادی خرد: ۱- همنشینی و عمل به خواسته‌های پادشاه ۲- دریاوردی و کسب‌وکار در آن ۳- غلبه و پیروزی بر دشمنان» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۶۳).

«عمل»، به معنای «شغل دیوانی به‌ویژه شغل استیفا (جمع‌آوری مالیات)» بوده است (انوری، ۱۳۸۱، ذیل عمل)؛ انوری در کتاب اصطلاحات دیوانی در ذیل مدخل «عامل» می‌نویسد: «ظاهراً این لفظ معنای عامی داشته و به حاکم و مأمور وصول مالیات و بطور کلی به مأمور دیوانی مخصوصاً آن که مأمور جمع‌آوری و تحصیل مالیات و خراج بوده گفته می‌شده است» (انوری، ۱۳۵۵: ۱۰۴). آنچه مسلم است «عمل» به سبب کاربرد ویژه، یک واژه چند معنایی^۱ محسوب می‌شود. کاربرد ویژه، «کاربرد یک واژه در مشاغل و حرفه‌های متعدد است که می‌تواند به همین دلیل به چند معنایی آن واژه منجر شود.» (صفوی، ۱۳۹۱: ۱۱۷) به نظر می‌رسد بازنویس بدون توجه به کاربرد ویژه واژه «عمل» دست به بازگردانی آن زده است؛ اما در نمونه زیر توانسته است که اصطلاح دیوانی «مشارفت» را به‌درستی معادل‌یابی کند:

متن اصلی: «یکی از دهات ایشان پیروز نام پیش رفت، و ملک او را بغزارت عقل و متانت رای شناختی، و گفت: اگر ببند ملک مرا برسالت فرستد و امینی را بمشارفت با من نامزد کند تا آنچه گویم و کنم بعلم او باشد» (نصرالله منشی،

۱۳۸۷: ۲۰۳).

متن بازنویسی شده: «خرگوشی بود باهوش و زیرک که نامش پیروز بود. جلوتر رفت و در مقابل پادشاه ایستاد. پادشاه نیز او را می‌شناخت و از زیرکی و دانایی او آگاه بود. پیروز گفت: اگر پادشاه صلاح بداند، مرا به نمایندگی از سایرین به نزد فیل‌ها بفرستید. کسی را نیز که پادشاه به او اعتماد کامل دارد و امین می‌داند به همراه من بفرستید تا بازرس من باشد و هر کاری که کردم به پادشاه گزارش دهد» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۸۱).

«مشارفت»، «سمت اشراف، مفتشی و بازرسی، بر کسی داشتن. شغل اشراف از وظایف مهم و ضروری در دستگاه‌های حکومتی بوده است چه پیش از اسلام و چه بعد از آن» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۲۰۳). «وظایف مشرفان بطور کلی عبارت بوده از بازرسی در امور دیوانی بویژه در امر استیفا و امور مالی» (انوری، ۱۳۵۵: ۱۵۰) بوده است. با وجود این همانند نمونه زیر گاهی شغل‌هایی که در متن اصلی به کار رفته است، به‌درستی معادل‌یابی نشده است:

متن اصلی: «[بلار] گفت: سعی سه تن ضایع باشد: آنکه جامه‌ای سپید پوشد و شیشه‌گری کند...» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۳۸۱)

متن بازنویسی شده: «بلار وزیر گفت: تلاش سه دسته از آدمیان هستند که ضایع باشند: ۱- آن که جامه‌ای سپید پوشد و به زغال‌فروشی رو بیاورد...» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۳۲۷).

بازنویس در مقابل واژه «شیشه‌گری»، «زغال‌فروشی» قرار داده است.

بازی‌ها

متن اصلی: «ملوک را یکی از رای‌های صائب و تدبیرهای مصیب آنست که چون دشمن بمزید استیلا و بمزیت استعلا مستثنی شد، و شوکت و قدرت او ظاهر گشت، و خوف آن بود که فساد در ممالک منتشر گردد، و رعیت در معرض تلف و هلاک آیند کعبتین دشمن بلطف باز مانند و مال را سپر ملک و ولایت و رعیت گردانند، که در شش‌در داو دادن و ملکی بندی باختن از خرد و حصافت و تجربیت و ممارست دور باشد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۹۴).

متن بازنویسی شده: «یکی از راه‌ها و تدبیرهای درست پادشاه آن است که وقتی دشمن به بلند مرتبگی و برتری و پیروزی رسید و قدرت او بر همه معلوم شد، از آن بترسد که به رعیت و مملکتش آسیبی وارد شود و در معرض هلاک و

1. polysemy

شهر و یا خود شهر و توابع آن است» (انوری، ۱۳۵۵: ۲۳۸).
متن اصلی: «جهل و خفت سه تن بحركات و سکنات ایشان ظاهر گردد: آنکه مال خود بدست اجنبی ودیعت نهد و ناشناخته را میان خود و خصم حکم سازد؛ و آنکه دعوی شجاعت و صبر و کسب مال و تألف دوستان و ضبط اعمال کند و آن را روز جنگ و هنگام نکبت و میان توانگران و وقت قهر دشمنان و بفرصت استیلا بر پادشاهان برهانی نتواند آورد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۳۸۳).

متن بازنویسی شده: «بلار وزیر گفت: سه تن وجود دارند که نادانی و خواری آنها با حرکات و کردارشان آشکار می‌شود: ۱- آن کس که مالش را به دست غریبه به امانت بگذارد و ناشناس را میان خود و دشمن قاضی کند. ۲- آن کس که ادعای صبر و شجاعت و دوستی و خویشتن‌داری می‌کند؛ اما در هنگام جنگ و قهر دشمنان از او بخاری بر نمی‌خیزد» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۳۲۹).

«ضبط اعمال»، تصرف و اداره توابع شهرهای بزرگ است (ر.ک انوری، ۱۳۸۱، ج ۵، ذیل ضبط). البته این عبارت مسبوق به سابق است:

«حشم و خدم او بسلامت جانب موصوف و معروف و استراباد و ضبط اموال و اعمال آن خطه بدو سپرده بود» (ابن‌اسفندیار، ۱۳۶۶، ف دوم و سوم: ۱۲).

در متن اصلی لفونشر مرتب وجود دارد؛ به این ترتیب که شجاعت با روز جنگ، صبر با هنگام نکبت و کسب مال با میان توانگران و تألف دوستان با وقت قهر دشمنان و ضبط اعمال با فرصت استیلا بر پادشاهان تناسب دارد. در این شرایط شاید نتوان از بازنویس انتظار داشت که بتواند در برگردان خود جدا از اصطلاحات سیاسی که در جامعه روزگار نویسنده متن اصلی کاربرد داشته است، اطلاعات ساختاری موجود را به طور کامل منتقل کند. به نظر می‌رسد به همین سبب است که در نمونه بالا بازنویس برگردان خود را با حذف بخشی از این اطلاعات محدود کرده است و هنرآفرینی نویسنده اصلی را در ارائه چنین اطلاعاتی نادیده گرفته است.

متن اصلی: «من چنانکه جنگ را منکرم تواضع و تذلل و قبول جزیت و خراج و تحمل عاری، که زمانه کهن گردد و تاریخ آن هنوز تازه باشد، هم کار هم» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۹۷).

متن بازنویسی شده: «من چنان که با جنگ مخالفت می‌کنم، فروتنی و خوار شدن در برابر [برابر] جغدها را از مرگ

نابودی قرار بگیرند. برای چاره می‌تواند مال را سپر بلا قرار داده و قدرت حریف را باطل کند که اگر رعیت و مملکت را به قمار ببازد، برنده مال را پس نخواهد داد» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۷۵).

«کعبتین»، «شش‌در»، «داو» و «ندب» از اصطلاحات بازی نرد است. «شش‌در»، «در تخته نرد، حالتی که در آن مهره‌های یکی از بازیکن‌ها، در شش‌خانه، پشت سرهم قرار می‌گیرند، در نتیجه حریف حتی با آوردن جفت شش هم نمی‌تواند مهره‌اش را حرکت دهد» (انوری، ۱۳۸۱، ج ۵، ذیل ششدر). «ندب»، «آنچه در بازی یا قمار روی آن شرط بسته باشند که بازنده به برنده بدهد» (انوری، ۱۳۸۱، ج ۸، ذیل ندب). «داو»، در بازی نرد و شطرنج «نوبت بازی» (انوری، ۱۳۸۱، ج ۴، ذیل داو). «داو دادن»، «دادن حق تقدم به حریف در بازی نرد» (انوری، ۱۳۸۱، ج ۴، ذیل داو دادن). با توجه به اینکه متن در خلا تولید نمی‌شود، پیام اصلی آن می‌تواند حاوی پیام‌های ضمنی نیز باشد. پیام متن اصلی این است که اگر شکست قطعی باشد، ادامه بازی و افزودن مبلغ شرط، کاری احمقانه است؛ درحالی‌که در متن به صورت ضمنی به بازی نرد که به مجموعه‌ای از ویژگی‌های اجتماعی و تاریخی متن اصلی مربوط است، اشاره دارد. این پیام ضمنی در متن بازنویسی حذف شده است.

نهادهای آداب و رسوم و فعالیت‌ها

سیاسی و اداری

متن اصلی: «بی بلاد وزیر که بقیت کفات عالم و دهات بنی آدم است، و هم او از راز زمانه غدار بیگاهانند و فراست او بر اسرار سپهر دوار اطلاع دهد، نظام ممالک و رونق اعمال و حصول اموال و اقامت اخراجات و آبادانی خزاین چگونه دست دهد؟» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۳۵۷).

متن بازنویسی شده: «بدون بلار وزیر که باکفایت‌ترین و زیرک‌ترین و کاردان‌ترین وزیران من است. چگونه ادامه حکومت ممکن خواهد بود؟ فراست او آن گونه است که از تمام اسرار و رموز این روزگار حیل‌گر باخبر است و نظام حکومت و رونق درآمد و محصولات و آبادانی و پر و پیمان بودن خزائن گنجینه‌های ما همه به برکت حضور اوست» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۳۱۱).

برخی از اطلاعات موجود در ساخت‌های زبانی متن از طریق شیوه هم‌نشینی واژه‌ها قابل درک است. واژه «اعمال» در عبارت «رونق اعمال»، «در اصطلاح دیوانی به معنی توابع

۱۳۹۸: ۱۳۳-۱۳۴).

معجزه حضرت مسیح (ع) زنده کردن مردگان بوده است و معجزه حضرت خضر (ع) از هر جا که گذر می‌کرد و در هر جا که نماز می‌خواند، زمین در زیر پای یا اطراف او سبز و خرم می‌گشت. این اطلاعات به هنگام برگردان از متن اصلی به متن بازنویسی حذف شده است.

اشارات و حرکات و عادات

از مشکلات بازنویسی، این که امروزه درک و دریافت روشنی از بعضی واژگانی که به اشارات و حرکات خاصی مربوط است، وجود ندارد و به تبع آن معادل دقیقی نیز برای این دسته از واژگان وجود نخواهد داشت. برای نمونه:

متن اصلی: «آورده‌اند که جماعتی از بوزنگان در کوهی بودند، چون شاه سیارگان بافق مغربی خرامید و جمال جهان آرای را بنقاب ظلام بیوشانید سپاه زنگ بغیبت او بر لشکر روم چیره گشت و شبی چون کار عاصی روز محشر در آمد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۱۶).

متن بازنویسی شده: «آورده‌اند که گروهی میمون در میان کوهی زندگی می‌کردند. شبی از شب‌ها که سیاهی همه‌جا را فراگرفته بود، طوفانی سخت شروع شد و بادی تند شروع به وزیدن گرفت. آن بیچارگان به قدری سرما دیدند که گویی روز محشر را در مقابل چشمان خود می‌دیدند» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۰۹).

فعل «خرامیدن»، از ریشه «xrama» ایرانی باستان (ر.ک حسن دوست، ۱۳۹۵، ج ۲، ذیل خرامیدن) به معنی «راه رفتن با زیبایی و وقار یا ناز و ادا» (انوری، ۱۳۸۱، ج ۴، ذیل خرامیدن)، این فعل در متن بازنویسی حذف شده است.

متن اصلی: «[کبوتران] چندانکه دانه بدیدند، غافل‌وار فرود آمدند و جمله در دام افتادند. و صیاد شادمان گشت و گرازان بتگ ایستاد، تا ایشان را در ضبط آرد» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۵۹).

متن بازنویسی شده: «تا دانه را دیدند از روی غفلت فرود آمدند و همگی در دام افتادند. صیاد شادمان شد و با شادی به سمت آنها می‌دوید تا آنها را به دست بگیرد» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۴۸).

واژه «گرازان»، به معنای «رفتاری از روی ناز و تکبر» (جمال‌الدین انجو، ۱۳۵۱، ذیل گرازیدن) است. این واژه در نمونه بالا از اطلاعات ویژه‌ای برخوردار است که معادل آن در متن بازنویسی فاقد آن است.

بدتر می‌دانم. تاریخ و نسل بعد از ما چه اندیشه‌ای درباره‌ی ما می‌کنند» (میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۷۷).

«جزیت»، «مالیات سرانه اهل ذمه است که جمع آن جزاء است. این کلمه معرب گزیت است که در فارسی به معنی خراج و مالیات است» (خوارزمی، ۱۴۲۸: ۷۲، به نقل از انوری، ۱۳۵۴: ۹۱). «جزیه و خراج هر دو با هم شبیه است. چه که هر دو مالیات را از نامسلمانان سالی یک بار در موقع معین دریافت می‌کنند. منتهی جزیه از افراد گرفته می‌شود و با اسلام آوردن افراد ساقط می‌گردد. اما خراج همان مالیات ارضی است که با قبول اسلام نیز باقی می‌ماند این اصطلاح در دوره غزنوی نیز در همین معنی به‌کار می‌رفته و از خراجی که سلطان محمود از هند می‌گرفته به جزیه نیز تعبیر می‌شده» (انوری، ۱۳۵۵: ۹۱-۹۲). «خراج»، آن‌چه را که پادشاه و حاکم از رعایا می‌گرفت و «جزیت»، خراجی که از کفار گرفته می‌شد. این اصطلاحات سیاسی در متن بازنویسی حذف شده است.

متن اصلی: «هر که از شعاع عقل غریزی بهرومند شد و استماع سخن ناصحان را شعار ساخت اقبال او چون سایه چاه پایدار باشد، نه چون نور ماه در محاق و زوال، و دست مریخ سلاح نصرتش صیقل کند، و قلم عطارد منشور دولتش توقیع کند» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۹۷).

«اطلاعات اجتماعی واژگان به شرایط زمانی و روابط اجتماعی حاکم بر جامعه زبانی وابسته است» (صفوی، ۱۳۹۱: ۵۶). صیقل کردن سلاح به دست مریخ و توقیع کردن منشور به قلم عطارد به این سبب نسبت داده شده است که در نزد گذشتگان مریخ جنگاور فلک و عطارد دبیر آن بوده است. این بند در متن بازنویسی شده کاملاً حذف شده است (ر.ک میرزا رضایی، ۱۳۹۸: ۱۷۷).

مذهبی و تاریخی

متن اصلی: «بشهری از شهرهای عراق طیبی بود حاذق، و مذکور بیمن معالجت، مشهور بمعرفت دارو و علت، رفیق شامل و نصیح کامل، مایه بسیار و تجربت فراوان، دستی چون دم مسیح و دمی چون قدم خضر صلی الله علیه» (نصرالله منشی، ۱۳۸۷: ۱۴۶).

متن بازنویسی شده: «در شهری از شهرهای عراق طیب ماهر و با تجربه‌ای بود. او در بین مردم به معالجه درست و شناخت انواع داروها مشهور شده بود. تجربه‌اش به حدی بود که می‌گفتند مانند پیامبران معجزه می‌کند» (میرزا رضایی،

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد بازنویس در اکثر موارد امکان انتقال اطلاعات اجتماعی و فرهنگی متن اصلی را بر پایه آنچه نیومارک نام برده است، پیدا نکرده است؛ این چالش‌ها می‌توانند شامل تفاوت‌های معنایی، اصطلاحات خاص فرهنگی و اجتماعی و... باشند که در زبان امروز به راحتی قابل انتقال نیستند. این امر می‌تواند منجر به از دست رفتن برخی از ابعاد غنی متن اصلی شود و در نتیجه، تجربه خواننده امروزی را تحت تأثیر قرار دهد. به همین دلیل، بازنویسان باید با دقت بیشتری به انتخاب واژگان و ساختار جملات بپردازند تا بتوانند این ابعاد را حفظ کنند و در عین حال پیام اصلی را به درستی منتقل نمایند. البته این فرایند نیازمند مهارت‌های زبانی و فرهنگی عمیق است تا بازنویس بتواند به درستی مفاهیم یادشده را منتقل کند. این مهارت‌ها شامل درک عمیق از زمانه متن اصلی و توانایی تحلیل متنی که قصد دارد بازنویسی کند، در سطوح مختلف است. در هر یک از سطوح و مؤلفه‌ها، موانعی وجود دارد که پیام ممکن است در متن اصلی از مجموعه اطلاعاتی برخوردار باشد که متن بازنویسی شده فاقد آن باشد. عکس این مطلب نیز صادق است. از این رو این احتمال همواره وجود دارد که در فرایند

بازنویسی مقداری از اطلاعات افزایش یا کاهش یابد و یا حذف گردد که در این پژوهش، کاملاً مشخص گردید؛ این امر به‌ویژه در متون ادبی و فرهنگی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند، جایی که هر کلمه و عبارت می‌تواند بار معنایی خاصی داشته باشد و رسالت بازنویسان این متون انجام برگردان با دانش و حساسیت بالا است. «عناصر بوم‌شناختی»، «فرهنگ مادی»، «فرهنگ اجتماعی» و «تهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریانات و مفاهیم سیاسی و اجتماعی و اداری» که بازنویس در مرحله انتقال آنها با موانع و مشکلاتی روبرو بود. از این رو، در مواردی درباره برخی از آنها توضیح داده است و در مواردی نیز موفق نبوده است و در مواردی نیز به کلی یا غفلت کرده یا آن‌ها را مشمول مفاهیم در زمانی و فاقد اهمیت دانسته و حذف کرده است.

در نهایت مشخص شد الگوی نیومارک برای نقد بازنویسی‌ها کاملاً قابل اجراء است. به طوری که می‌توان این طرح را برای نقد علمی هر ترجمه درون‌زبانی اجرا کرد. با توجه به اینکه معمولاً ترجمه‌های درون‌زبانی، نماینده آثار ادبی کلاسیک در بین مخاطبان امروز محسوب می‌شوند و نیز شایسته و بایسته به نقد علمی این متون پرداخته نشده، این‌گونه نقدها ضروری به نظر می‌رسد.

References.

- Aghili Alavi Shirazi, Mohammad Hossein bin Mohammad Hadi. (1260/1844). *Makhzan al-Adwiyah [Treasury of Medicines]*. (Edited by Ahmad Kabir and Ajib Ahmad). Kalkata, India. [In Persian]
- Alizadeh, Ali. (1389/2010). "Maqolehha va Anaser-e Farhangi va Chigoonagi-ye Tarjomeh-ye Anha dar Gatsby-ye Bozorg, Tarjomeh-ye Karim Emami" [Cultural Categories and Elements and Their Translation in The Great Gatsby, Translated by Karim Emami]. *Pajouhesh Adabiyat-e Mo'aser-e Jahan*, 59(1), 53-74. [In Persian]
- Amid, Hassan. (1388/2009). *Farhang-e Amid [Amid Dictionary]*. Tehran: Asim. [In Persian]
- Amiri, Manouchehr. (1353/1974). *Farhang-e Daruha va Vazehnamehaye Doshvar [Dictionary of Medicines and Difficult Terms]*. Tehran: Bonyad-e Farhang-e Iran. [In Persian]
- Anvari, Hassan. (1355/1976). *Eslahat-e Divani-ye Dowreh-ye Ghaznaviyan va Saljuqiyan [Administrative Terms of the Ghaznavid and Seljuk Periods]*. Tehran: Ketabkhaneh Tahuri. [In Persian]
- Anvari, Hassan. (1381/2002). *Farhang-e Bozorg-e Sokhan [The Great Sokhan Dictionary]*. Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Asgari, Hassan bin Abdullah. (1420/1999). *Jamharat al-Amthal [Collection of Proverbs]*. (Edited by Abdul Majid Qatamish and Mohammad Abu al-Fazl Ibrahim). Beirut: Dar al-Hilal. [In Arabic]
- Beyhaqi, Abolfazl Mohammad bin Hossein. (1371/1992). *Tarikh-e Beyhaqi [The History of Beyhaqi]*. Tehran: Donya-ye Ketab. [In Persian]
- Dehkoda, Ali Akbar. (1342/1963). *Loghatnameh [Dictionary]*. Tehran: University of Tehran. [In Persian]
- Dehkoda, Ali Akbar. (1383/2004). *Amsal va Hekam [Proverbs and Sayings]*. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Ghazali, Mohammad bin Mohammad. (1383/2004). *Kimia-ye Sa'adat [Alchemy of Happiness]*. (Edited by Hossein Khadiv Jam). Tehran: Elmi va Farhangi Publications. [In Persian]
- Hashemi, Seyyed Mohammad Reza; and

- Ghazanfari-Moqaddam, Nadia. (1393/2014). "Boomi Sazi-ye Model-e Panjgan-e Anaser-e Farhangi-ye Newmark ba Zaban va Farhang-e Farsi: Arzeshy-e Taghsim-Bandi-ye Nohgan-e" [Localization of Newmark's Five-Component Model of Cultural Elements to Persian Language and Culture: Presentation of a Nine-Fold Division]. *Motale'at-e Zaban va Tarjomeh*, 17(47), 1–22. [In Persian]
- Hashemi-Zarjabad, Hassan; and Masoudi, Zabihollah. (1391/2012). "Badgir: Shahkar-e Mohandesi-ye Memari-ye Sonnati-ye Iran dar Hashieh-ye Kavir—Tahlili bar Gonashenasi-ye Memari-ye Badgir dar Khorasan-e Jonoubi" [Windcatchers: A Masterpiece of Traditional Iranian Architecture in the Desert Fringe—Analysis of the Typology of Windcatcher Architecture in South Khorasan]. *Motale'at-e Farhangi-e Ejtemai-ye Khorasan*, 24(6), 166–198. [In Persian]
- Hassandoost, Mohammad. (1395/2016). *Farhang-e Rishehshenakhti-ye Zaban-e Farsi* [Etymological Dictionary of the Persian Language] (Vol. 1–5). Tehran: Academy of Persian Language and Literature. [In Persian]
- Heravi, Mowaffaq bin Ali. (1346/1967). *Al-Abniyah 'an Haqayiq al-Adwiyah* [Buildings on the Realities of Medicines] (Rawzat al-Ons wa Manfa'at al-Nafs). (Edited by Ahmad Bahmanyar). Tehran: University of Tehran. [In Persian]
- Ibn Esfandiyyar, Mohammad bin Hassan. (1366/1987). *Tarikh-e Tabarestan* [History of Tabarestan]. (Edited by Abbas Eqbal Ashtiani). Tehran: Padideh Khavar. [In Persian]
- Ibn Khalaf Tabrizi, Mohammad Hossein bin Khalaf. (1380/2001). *Farhang-e Farsi-ye Borhan-e Qate'* [Persian Dictionary of Borhan-e Qate']. Tehran: Nima. [In Persian]
- Ibn Sina, Hossein bin Abdullah. (1426/2005). *Al-Qanun fi al-Tibb* [The Canon of Medicine] (Beirut edition). Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi. [In Arabic]
- Jamaleddin Anjou, Hossein bin Hassan. (1351/1972). *Farhang-e Jahangiri* [Jahangiri Dictionary]. (Edited by Rahim Afifi). Mashhad: University of Mashhad, Institute of Printing and Publications. [In Persian]
- Jorjani, Esmail bin Hassan. (1391/2012). *Zakhireh-ye Khwarazmshahi* [The Treasure of Khwarazmshah]. Qom: Mo'assaseh-ye Ehyay-e Tebb-e Tabi'i. [In Persian]
- Kharazmi, Mohammad bin Ahmad. (1428/2007). *Mafatih al-'Ulum* [Keys to the Sciences]. (Edited by Abdul Amir Asem). Beirut: Dar al-Manahil. [In Arabic]
- Maraghi, Abdolhadi bin Mohammad. (1388/2009). *Manafe'-e Heyvan* [The Benefits of Animals]. (Edited by Mohammad Roshan). Tehran: Bonyad-e Moghavemat Dr. Mahmoud Afshar. [In Persian]
- Mas'oudi, Ali bin Hossein. (1374/1995). *Moruj al-Dhahab* [Meadows of Gold]. (Translated by Payandeh). Tehran: Elmi va Farhangi Publications. [In Persian]
- Memarian, Gholamhossein. (1387/2008). *Ashnayi ba Memari-ye Maskooni-ye Iran: Gonashenasi-ye Daroongara* [Introduction to Residential Architecture of Iran: Typology of Introverted Styles]. Tehran: Soroush Danesh. [In Persian]
- Menhaj Siraj, Othman bin Mohammad. (1363/1984). *Tabaqat-e Naseri* [The Naseri Classes]. (Edited by Abdolhay Habibi). Tehran: Donya-ye Ketab. [In Persian]
- Mir Heydar, Hossein. (1385/2006). *Ma'aref-e Giyahi* [Botanical Knowledge]. Tehran: Daftar-e Nashr-e Farhang-e Eslami. [In Persian]
- Mirza Rezaei, Hamid. (1398/2019). *Kalileh va Demneh* (Vol. 1) [Kalileh and Demneh]. Tehran: Shir-Mohammadi Publications. [In Persian]
- Mo'in, Mohammad. (1388/2009). *Farhang-e Farsi* [Persian Dictionary]. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Mostamli, Esmail bin Mohammad. (1363/1984). *Sharh al-Ta'arof le-Madhhab al-Tasawwuf* [Explanation of the Teachings of Sufism]. (Edited by Abu Bakr Mohammad bin Ebrahim Roshan Kalabadhi). Tehran: Asatir. [In Persian]
- Nafisi, Ali Akbar. (1355/1976). *Farhang-e Nafisi* [Nafisi Dictionary]. (Edited by Mohammad Ali Foroughi). Tehran: Khayyam. [In Persian]
- Nasrollah Monshi, Abolma'ali. (1387/2008). *Kalileh va Demneh* [Kalileh and Demneh]. (Edited by Mojtaba Minovi Tehrani). Tehran: Jami. [In Persian]
- Newmark, Peter. (1382/2003). *Dowreh-ye Amoozesh-e Fonoon-e Tarjomeh* [Course in Translation Techniques]. (Translated by Mansour Fahim and Saeid Sabzian). Tehran: Rahnama. [In Persian]
- Noorani, Mostafa. (1384/2005). *Da'erat al-Ma'aref-e Bozorg-e Tebb-e Eslami* [The Great Encyclopedia of Islamic Medicine]. Qom: Armughan-e Yusef. [In Persian]
- Safarzadeh, Behrouz. (1398/2019). *Farhang-e Farsi Amooz Dehkhoda bar Mabna-ye Peykereh-ye Farsi-ye Emrooz* [Dehkhoda's Persian Learners' Dictionary Based on

- Contemporary Persian Corpus]. Tehran: University of Tehran, Dehkhoda Dictionary Institute. [In Persian]
- Safavi, Kourosh. (1391/2012). Neveshteh-ha-ye Parakandeh: Daftar-e Sevom, Zaban Shenasi va Tarjomeh Shenasi [Collected Writings: Volume Three, Linguistics and Translation Studies]. Tehran: Elmi. [In Persian]
- Safavi, Kourosh. (1399/2020). Neveshteh-ha-ye Parakandeh: Daftar-e Aval Mani Shenasi [Collected Writings: Volume One, Semantics]. Tehran: Elmi Publications. [In Persian]
- Sajzi, Masoud bin Mohammad. (1387/2008). Haqayeq Asrar al-Tibb [Secrets of Medicine]. (Edited by Mo'assaseh Ehyay-e Tebb-e Tabi'i). Qom: Jalal al-Din. [In Persian]
- Salimi, Zahra; Esmaeili, Sajjad; and Sheikhy, Alireza. (1400/2021). "Kavoshi dar Tarjomeh-ye Arabi-ye Mo'alefeh-haye Farhangi-ye Roman-e 'Kharidar-e Eshq' bar Asas Nazariyeh-ye Newmark" [An Investigation of the Arabic Translation of Cultural Components in the Novel "Buyer of Love" Based on Newmark's Theory]. Pajouhesh-haye Tarjomeh dar Zaban va Adabiyat-e Arabi, 25(11), 200–224. [In Persian]
- Tousi, Mohammad bin Mahmoud. (1382/2003). 'Aja'ib al-Makluqat [Wonders of Creation]. Tehran: Elmi va Farhangi Publications. [In Persian]
- Zamakhshari, Mahmoud bin Omar. (1386/2007). Muqaddemat al-Adab [Introduction to Literature]. Tehran: Institute for Islamic Studies, University of Tehran. [In Arabic]